

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

DITLHAHLOBO TŠA NGWAGA LE NGWAGA TŠA

BOSETŠHABA

MPHATO WA 3

SEPEDI LELEME LA GAE

SETE YA 3: MOHLALA 2012

TLHAGO GO TŠHOMIŠO YA MEHLALA YA MAPHEPHE A NGWAGA LE NGWAGA TŠA BOSETŠHABA (ANA)

1. Tebelelo ka kakaretšo.

Diteko tša ngwaga le ngwaga tša Bosetšhaba (ANA) ke Kelo ya semmušo ya mafelelo yeo e lekolago tsebo le mabokgoni ao barutwana ba mphato wa 1-6 le 9 ba swanetšego go di tšweletša mafelelong a mphato wo mongwe le wo mongwe.

Go thekga Kelo yeo barutwana ba e hwetšago go tšwa sekolong, le go netefatša gore barutwana ba hwetša boitshepo bjo nyakegago gore ba tšee karolo go tšwelela go Kelo ya ka ntle, diphanele tša barutiši le ditsebi tša dithuto ba hlama mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ao barutiši ba ka a šomišago go ruta dithuto tša Dipalo le Maleme.

Mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ye e hlamilwego go lebeletšwe mošomo wa kharikhulamo wa kotara ya 1, 2 le 3 ya ngwaga gomme melekwana wa ANA wa mphato wo mongwe le wo mongwe o šetše o filwe dikolo. Mehlala ya maphephe, go balwa le melekwana ya ANA ga di fetole tsela yeo barutiši ba elago barutwana nako le nako, fela di thuša go tšwetša kelo ya sekolong pele.

2. Sebopego sa mehlala ya dipotšišo

Mehlala ya maphephe e diretšwe go laetša dithekniki goba ditaele tša go fapafapana tšeo di šomišitšwego ge go elwa mabokgoni goba tsebo. Mohlala, mabokgoni goba tsebo ya diteng tše dingwe e ka elwa ka go šomiša (dipotšišo tšeo barutwana ba kgethago karabo ya maleba go dikarabo tšeo di filwego, goba yeo ba kgomagantšhago mantšu, ba feleletše mafoko, dipaterone bj.bj)

Ge barutiši le barutwana ba ka hwetša mehlala ya dipotšišo tšeo di botšišitšwego ka mekgwa ya go fapafapana, fela karabo e le ye tee, ba swanetše go kwešiša gore se se dirilwe ka boomo gomme barutwana ba swanetše go araba dipotšišo ka moka. Barutiši le barutwana ba swanetše go kwešiša gore se se diretšwe gore barutwana ba arabe dipotšišo tša mehlala wa lephephe. Go ba fa mekgwa ye e fapanego ya thekniki le setaele sa go botšiša dipotšišo go fa barutwana boitshepo bja go ngwala meleko/melekwana.

3. Kgokagano le didirišwa tše dingwe tša go rutwa le go ithuta

Dipotšišo tše dingwe tša mehlala wa lephephe di kgokagantšhitšwe ka boomo le dipuku tša barutwana tša go šoma, go lebeletšwe mphato wo o itšeng wa maleba, e le go leka go hlagiša tswalano le kamano ya maleba.

Mehlala ya lephephe e beakantšwe go lebeletšwe dinyakwa tša go tšweletšwa ka gare ga Setateme Sa Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mphato wa R - 12, Setateme sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo Mphato wa R - 3, le Setateme sa Protokholo le Kelo ya Bosetšhaba.

Ditokomane tše ka moka, gommogo tše dingwe tše dikolo di ka bago le tšona di bopa pankya ya maleba ya go nona ya didirišwa, go thuša barutiši ka peakanyo ya dithuto tša letšatši ka letšatši le mokgwa wa go hlama le go ngwadiša barutwana Kelo ya semmušo. (Kelo ya go ithuta).

4. Naa mehlala ye ya maphephe e ka šomišwa bjang?

Ge mehlala ya maphephe a mphato wo o itšego le thuto di kgobakantšhitšwe go sehlopha se tee, morutiši ga a swanela go fa barutwana gore ba arabe ka nako ye tee. Morutiši o swanetše go kgetha mehlala ya dipotšišo tše di lebanego le thuto yeo e beakantšwego ka nako ye e abilwego.

Ka hlokomelo kgetha dipotšišo tše itšego go tšwa go mehlala ya maphephe a dipotšišo goba sehlopha sa dipotšišo tše di laolegago di ka šomišwa magatong a go fapana a go ruta le go ithuta ka tsela ye e latelago.

Morutiši a ka šomiša ditselana tše:

4.1 Mathomong a thutwana bjalo ka teko ya **diaknostiki** go tseba bokgoni le mafokodi a barutwana. Diaknostiki e swanetše go fa barutwana dipelo tša bokgoni le mafokodi a bona, le go thuša morutiši go hlama dithutwana tša maleba tše di laetšago mafokodi le go kgohlagantšha bokgoni. Teko ye ya diaknostiki e ka fiwa barutwana bjalo ka mošomo wa gae go boloka nako ya go fa ditaello ka phapošing.

4.2 Nakong ya go ruta teko ya **formatife** e fiwa barutwana go lekodišiša ge barutwana ba tšweletša bokgoni le tsebo yeo e letetšwego ge thutwana e rutwa go ya pele, le go hlokomela gore ga go morutwana yoo a šalelago morago.

4.3 Mafelelong a thuto goba dithutwana tše dintši tša go fapana, bjalo ka teko ya **sammative** e fiwa barutwana go lekodišiša ge barutwana ba hweditše kwešišo gomme ba kgona go bontšha bokgoni le tsebo yeo ba ithutilego. Barutwana ba swanetše go hwetša dipelo tša bona gomme morutiši a bone gore naa barutwana ba hloka thušo ka dikarabo dife tša thutwana.

4.4 Magatong ka moka barutwana ba swanetše ke go lekolwa go ya ka dithekniki tša go fapana tša mehuta ka moka ya dipotšišo, bjalo ka go kgetha karabo ya maleba, go tlatša karabo sekgobeng seo a se filwego, go fa karabo ka lentšu, bj.bj. Ge diteko tša **diaknostiki** le **formatife** di ka ba tše kopana go ya ka palo ya dipotšišo tše di filwego, fela ya **sammative** e tla akaretša dipotšišo tše dintši go lebeletšwe dithuto tše di rutilwego ka nako yeo. Taba ya bohlokwa ke gore barutwana ba hwetše nako ya go ithuta go araba dipotšišo tša moleko wa go swana le ANA.

5. Memorantamo le ditšhupatsela tša go araba dipotšišo

Mohlala wa dikarabo tša go fapafapana tše di letetšwego di laeditšwe mo go memorantamo. Barutiši ba swanetše go gopola gore memorantamo wo o ka se ke wa ba lapiša ka ge el le wa maleba. Maikemišetšo a memorantamo wo ke gofa barutiši tlhahlo e botse ya mokgwa wo barutwana ba ka fago dikarabo tša go fapafapana ka gona. Barutiši ba swanetše go tsenelela le go fa moputso ka mokgwa wa go amogelega le go putsa dikarabo tša go fapana go ya ka kwešišo ya barutwana.

6. Phethagatšo ya kharikhulamo

Go bohlokwa kudu gore kharikhulamo e swanetše go phethagatšwa ka moka mphatong wo mongwe le wo mongwe. Mehlala ya maphephe ya mphato ka moka le thuto ga di emele kharikhulamo ka moka, fela di laetša tsebo le bokgoni bjoo bana ba ka bo laetšago kotareng ya 1, 2 le 3 ka ngwaga. Mošomo wo barutwana ba swanetšego go o rutwa o laeditšwe ka gare ga Setatemente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo (SEPHOLEKE/CAPS).

7. Mafetšo

Maikemišetšo a Lefapa la Thuto ke go tšwetša kgatelopele ya magato le boleng bja bokgoni bja barutwana go mabokgoni a maleme le dipalo. Lefapa la thuto le šomiša ANA bjalo ka sedirišwa sa go lekola ge e le gore bokgoni bja barutwana bo a hlatloga, bo eme felo go tee goba bo a theoga. Dilete le dikolo di swanetše go fa barutiši thekgo le go didirišwa tšeo di hlokegago go dira gore thuto le go rutwa di hlatloge. Ka go šomiša mehlala ya maphephe a ANA bjalo ka didirišwa tšeo di tla thušago barutwana go ba le tsebo ya mekgwanakgwana yeo dipotšišo di ka botšišwago ka gona. Ge mehlala ya maphephe e ka dirišwa gabotse e ka thuša barutwana goba le tsebo le mabokgoni a go ithuta ao a okeditšwego ka mokgwa wa maleba gomme ba šoma gabotse dithutong tša bona le molekong wa ANA wo o tlogo.

Bala kanegelo ye gomme o arabe dipotšišo.

Kgalekgale ditlou di be di se na dinko. Dinko tša tšona e be e le tše dinyane.

Ngwana wa Tlou o be a na le phišegelo ya go tseba ditaba. O ile a botšiša dipotšišo tše:

“Mpshe ke ka lebaka la eng mosela wa gago e le wo motelele? Thutlwa, ke eng seo se dirago gore letlalo la gago le be le dipatso? Kubu, go reng molomo wa gago o bulegile kudu?”

Ka letšatši le lengwe e le mesong, Ngwana wa Tlou o ile a botšiša, “Na Kwena e j a eng mathapama?”. Diphoofole di ile tša mo kgalema gore a se botšiše potšišo yeo gape. Ngwana wa tlou o ile a se theeletše ge a kgalengwa.

O ile a gahlana le Nonyana gomme a re, “Ba lapa la gešo ba rile ke se sa botšiša potšišo ye gape, eupša ke sa rata go tseba gore Kwena e j a eng mathapama?”

Nonyana e arabile ka gore “ Sepela o ye kua nokeng o yo botšiša Kwena”. Ngwana wa Tlou o humane Kwena kua nokeng.

“ Ke be ke nyakana le wena Kwena , nke o mpotše, o j a eng mathapama?”

Kwena ya šinyalala ya re, “Batamela mo ke go sebele,” Ngwana wa Tlou o ile a batamela go Kwena a kobile hlogo. Kwena ya re “ Ke nagana gore ke tla thoma ka wena lehono Ngwana wa Tlou”.

Ka potlako Kwena e ile ya mo swara ka nko, Ngwana wa Tlou a goelela ka selo. “Ntlogele, o wa nkgobatša”. Kwena ya fela e goga nko ya gagwe ka maatla go fihlela nko e e ba e telele. Kwena e ile ya tlogela Ngwana wa Tlou a opelwa ke nko e telele.

Ke ka fao Tlou e humanego nko ka gona.

1.1 **Na kanegelo ye e bolela ka eng?**

1.2 **Na baanegwathadi ba babedi mo kanegelong ye ke bafe?**

Kanegelo e bolela ka le

1.3 **Na kanegelo ye e leka go re ruta eng?**

.....

1.4 **Ageletša leletere la maleba**

Kanegelo ye e re re swanetše go

- A dira se bagwera ba rego re se dire.
- B dira se se re kgahlago.
- C theeletša ba malapa a gabo rena.
- D dira se sengwe le se sengwe seo re se ratago.

1.5 **Ageletša leletere le le nepagetšego.**

Kanegelo ye e bolela ka ga diphoofolo tše pedi. Na ke di fe?

- A Tlou le Nonyana
- B Tlou le Kwena
- C Ngwana wa Tlou le Kwena
- D Ngwana wa Tlou le diphoofolo

2. Lebelela seapatšwa se gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

Letšatši la go bulwa Serapeng

sa diphoofolo

Kae: Serapeng sa diphoofolo

Neng: Mokibelo 14 Setemere 2012

Nako: Go thoma ka iri ya 9 mesong –
iri ya 4 mathapama

Go tsena: Mahala

Etlang re ipshineng ka letšatši le le bose.

Le tla bogela diphoofolo.

La fa ditšhwene dijo

La namela dipešana.

La raloka le mebutla.

Rekang

DIKUKU, DIPIZA, DIHAMPEKA LE

DINO

KA THEKO YA TLASE

Go thuša Legae la Bana

2.1 **Ageletša leletere le le nepagetšego.**

Na ke phoofolo efe ya methaladi ye meso le ye mešweu, ye e swanago le pere.

- A pešana.
- B nkwe.
- C pitsi.
- D tonki.

2.2 **Feleletša lefoko le ka go ngwala karabo ya maleba**

Letšatši la go bulwa kua serapeng sa diphoofolo ke

.....

(Mošupologo Laboraro Labone Mokibelo).

2.3 **Ageletša karabo ya maleba.**

Na serapa sa diphoofolo se tla tswalelwa ka nako mang? Ka iri ya ...

4 mathapama 6 mesong 4 mesong 9 mesong

2.4 **Thalela karabo ya maleba go tše di filwego.**

(Dij o Diphoofolo Tšhelete Dino) e/di kgobokanywa go
thuša Legae la Bana.

2.5 **Ageletša leletere la maleba.**

... di dula ka dintlwaneng tša kua serapeng sa diphoofolo .

- A Diruiwa tša ka ntlong
- B Batho
- C Dišaka
- D Diphoofolo tša naga

3. **Bala sereto se gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.**

Kua serapeng sa diphoofolo re bone bera,

E be e na le boya bja go fifala .

Re bone tau ka ntlwaneng ya yona

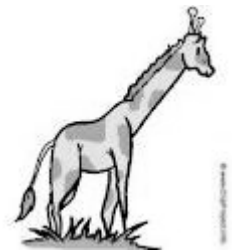
E be e bonala e befetšwe kudu.

Re bone thutlwa ya molala wo motelele,

Le tšhwene ka metlae e be e re segiša.

Eupša phoofolo ye ke e ratago serapeng sa diphoofolo,

Ke thutlwa, wena?

3.1 **Ageletša leletere le le nepagetšego.**

Na ke phoofolo efe yeo e na go le boya bja go fifala?

- A thutlwa
- B tlou
- C bera
- D tau

3.2 **Feleletša lefoko le.**

Thutlwa e na le wo motelele.

3.3 **Ageletša leletere la maleba.**

Batho ba a bolela , e fela ditau di a

A goelela.

B goba.

C rora.

D huba.

3.4 **Thalela karabo ya maleba go tše di filwego.**

Na ke phoofolo efe kua serapeng sa diphoofolo ye e segišago?

(bera tšhwene tlou thutlwa).

3.5 **Araba potšišo ye ka mantšu a gago.**

Efa leina la kgoši ya diphoofolo?

4. **Bala motlae wo gore o kgone go araba dipotšišo tše di latelago.**

Mmutla o ile wa ya lebenkeleng la go jela o na le tau. . Weithara o ile a ba fa madulo gomme a botšiša mmutla. "O rata go ja eng?"

"Ntlišetše seripa sa hlogo sa lethisi," gwa rialo mmutla.

Weithara a lebelela tau a re, "O rata go ja eng? "

"Tau? Ga a je," gwa fetola mmutla.

Waeithara o ile a re, "Lebaka, ga se a swarwe ke tlala?"

Gwa araba mmutla, "Ge a be a swerwe ke tlala, o nagana gore nkabe ke sa le fa?"

4.1 **Kgetha lentšu la maleba go kopanya mafoko a a mabedi.**

Mmutla o ile lebenkeleng la go jela ... a kgopela poleiti ya lethisi.

(gomme, e bile, gobane, go)

4.2 **Thalela lentšu la maleba (lekopanyi).**

Ke bone tšhwene e dira metlae (le, eupša, gobane, gore) tau e be e robetše.

4.3 **Kopanya mafoko a mabedi ka go diriša lekopanyi la maleba.**

Weithara o ba bea ka madulo. A ba botšiša gore ba rata go ja eng.

4.4 **Ageletša lekopanyi lefokong le.**

Ditšhwene di ralokela ka dintlwaneng tša tšona eupša ditau di dutše sekhutlong di a rora.

4.5 **Kopanya mafoko a mabedi ka lekopanyi le "gomme".**

Mmutla o ja kherote. Tau e ja nama.

5.1 **Kgetha karabo ya maleba gomme o e ngwale sekgobeng se se tlogetšwego.**

Ke kweša ya ka bohloko. (khuru kuru).

Ke (gona kgona) go ngwala leina la ka.

5.2 **Ageletša karabo ya maleba.**

Ngwana wa nku ke

A wana.

B kwana.

C kana.

D kwala.

5.3 **Thalela lentšu le le nepagetšego.**

ngwala

ngala

potela

phuthela

5.4 **Lebelela seswantšho se gomme o feleletše lentšu.**

..... ri

se

5.5 **Thalela dikarabo tše di fošagetšego.**

Ngwana wa kgomo ke (namane naname namale nanale).

6.1 **Ageletša leletere la maleba.**

Nonyane e ... kua marung.

- A fifa
- B fefa
- C fufa
- D fofa

6.2 **Ageletša leletere le le nepagetšego, leo le ngwalwago go swana fela le hlaloša dilo tša go fapana.**

Ke namela ... ye kgolo.

Re ... le yena ge a boile bookelong.

- A taba
- B thapo
- C thaba
- D thola

6.3 **Thalela karabo ya maleba.**

Na ke lentšu lefe leo le ka dirišwago mafokong a mabedi a a latelago?

Ke rata go bapala

Go na le diphoofolo tše dintši kua phakeng ya

dibapadi, dipapadi dibabadi dibapali

6.4 **Diriša lentšu le "thaba" mafokong a mabedi go laetša dihlošo tše di fapanego.**

6.5 **Ageletša leletere la maleba**

Mosetsana o na le letlalo le le

- A butse
- B botsi
- C botse
- D betse

7.1 Ageletša lentšu le le nepagetšego.

Ke bone ... kua polaseng.

- A mmutla
- B mbotla
- C mbutla
- D mbutlwa

7.2 **Ageletša leletere la maleba.**

Ke rata go ja

- A nanune.
- B namune.
- C namume.
- D nnanume.

7.3 **Bala lefoko le gomme o thalele karabo ya maleba.**

(Letšetši Letšatši) le a fiša.

7.4 **Lebelela seswantšho se gore o kgone go ngwala karabo ya maleba.**

Maabane ke kitimetše

..... (dipesiting ditepising)

7.5 **Hlama lefoko ka lentšu le - mosela.**

.....

8.1 **Ngwalolla mantšu a ka mothikitho.**

tau **kubu**

8.2 **Thalela karabo ye e nepagetšego.**

Go na le (mangwalo, mangalo) a mantši ka lepokising la poso.

8.3 **Ngwalolla lefoko le ka mongwalo wa mothikitho.**

Go na le diphoofolo tše di botse kua serapeng sa diphoofolo.

.....

8.4 **Tlatša lentšu le le tlogetšwego ka mongwalo wa mothikitho.**

Ngwana wa tau ke

8.5 **Ageletša karabo ya maleba gomme o e ngwale ka mongwalo wa mothikitho.**

O bone (thutlwa thotla) kua serapeng sa diphoofolo?

.....

9.1 **Ngwalolla lefoko le ka mongwalo wa mothikitho.**

Ke boifa kwena.

.....

9.2 **Ngwala ditlhaka tše di tlogetšwego ka mongwalo wa mothikitho wa ditlhaka tše kgolo.**

g k u

9.3 **Lebanya ditlhaka tša mongwalo wa mothikitho le tša go gatiša.**

Kholomo A		Kholomo B	
9.3.1	F	A	F
9.3.2	R	B	R

9.4 **Ngwalalo mantšu a ka mothikitho. Diriša ditlhaka tše kgolo mo go swanetšego.**

botse

Phaka ya Dithutlwa kua Addo

9.5 **Kopolla lefoko le ka mongwalo wa mothikitho. Ngwalela godimo ga letlakala leo le se na go methaladi.**

Tlou e na le molala wo motelele.

10.1 **Ngwala dipotšišo tše 5 tše o tla go di botšiša morutwana yo moswa ka phaphošing ya lena.**

10.2 **Ngwala ditaelo tše 5 tše o tla go di fa mogwera wa ago, moo bobeding bj a lena le tla be go le hlokometše ngwana wa geno wa mošemane.**

10.3 **Bala taodišo ye gomme o e ngwale ka mokgwa wa potšišo.**

Ke bona katse ye kgolo ye ntsho.

Katse e na le ditsebe tše dišweu.

Maoto a katse ke a maso.

Katse e na le j ase ye botse ye ntsho.

Katse e a lla ka gore e swerwe ke tlala.

10.4 **Ngwala athikele ya go ya kuranteng (mafoko a 5) o kgopele batho ba thuše ka go kgoboketša tšhelete ya Legae la Bana.**

10.5 **Lemoga mohuta wa lefoko.**

Ageletša leletere le le nepagetšego.

Topa diaparo tša gago mo fase!

A taodišo

B taelo.

C lefoko.

D potšišo.

11.1 **Ageletša leletere le le nepagetšego.**

Ke a

A sipila

B sipela

C sepela

D sepile

11.2 **Thalela maina mafokong a a latelago.**

Mošemane o j a dij o.

Ke bona mohumagadi kgauswi le lebating.

11.3 **Ageletša mahlaodi mafokong a a latelago.**

Mohumagadi yo mobotse o kama moriri.

Monna yo motelele o bala kuranta.

11.4 **Feleletša mafoko a a latelago.**

Kholomo A	Kholomo B
Tau e tee, e felatše dintši.	ditšhwene.
Tšhwene e tee, e felatše dintši.	ditau.

11.5 **Tlatša ka mahlathi a a nepagetšego.**

Mošemane o kitima , gore a fihle sekolong ka nako.

Mosetsana o sepela, ka gore maoto a gagwe a bohloko.

12.1 **Ngwala mafoko a 10 ka hlogo ye o e ratago.**

12.2 **Ngwala mafoko a 10 ka ga ketelo ya gago serapeng**

sa diphoofolo.

12.3 **Ngwala mafoko a 10 ka ga phoofolo ye o e ratago. Efa hlogo ya kanegelo ya gago.**

12.4 **Ngwala temana ka mafoko ao a sa fetego 8 ka ga ketelo serapeng sa diphoofolo.**

12.5 **Feleletša temana ye ka mafoko ao a sa fetego a 8.**

Kgale kgale go be go na le tšhwenyana ya go seleka. E be e phela e le mo bothateng! Ka letšatši le lengwe, bana ba rile go tšwa sekolo ba leba serapeng sa diphoofolo, ya

13.1 **Ngwalolla lefoko le ka go šomiša maswaodikga a maleba**

Bana ba rile mma re swanetše go ya serapeng sa diphoofolo ka mokibelo.

- 13.2 **Ngwalolla lefoko le gomme o šomiše maswaodikga a a nepagetšego.**
naa ditšhwene ditau le dithutlwa di kae
- 13.3 **Ngwala mafoko a 3 (temana e tee) o šomiše maswaodikga a a latelago.**
fegelwana, ditlhaka tse kgolo, leswao la makalo,
khutlo, ditsebj ana.
- 13.4 **Kgetha leswaodikga la maleba gomme o le diriše lefokong le le filwego.**
, . ? ! " "
O ya kae
- 13.5 **Ngwalolla temana ye. Phošolla maswaodikga mo go swanetšego.**

**robalang gabotse gwa rialo lesego gwa tšwa
lethabo phuti le mpho. lesego ga a kgone go
robala o tla swarwa ke boroko**

- 14.1 **Ageletša leletere la maleba.**
Go na le ... ba babedi ka ofising.
- A bonna
B bomona
C banna
D baana
- 14.2 **Thalela lentšu le le nepagetšego.**

Mosetsana o ngwala (gabotsi gabotse gabutse gobutsi).

14.3 **Ageletša tlhaka yeo e lebanego le karabo ya maleba.**

Ke na le ... a mantši ka leganong.

- A leino
- B meno
- C meeno
- D mmeno

14.4 **Lebanya mantšu a ka boteeng le ka bontšing.**

KHOLOMO A	KHOLOMO B
mosadi	basadi
moloi	balo

14.5 **Tlatša leina la seswantšho se ka bontši lefokong le.**

Ke rata mo borothong bj aka.

- A tlong.
- B ntlong.
- C ntlung.
- D ntong.

15.1 **Ageletša leletere la maleba.**

Re dula ka mo ... e kgolo.

15.2 **Tlatša ka lentšu le le tlogetšwego lefokong.**

Ke mang.

15.3 **Thalela karabo ye e nepagetšego.**

Ke..... (bošego bošugu bošigu bošegu).

15.4 **Ageletša karabo ye e nepagetšego.**

Ke rata go nwa ... ya go fiša e sa le mesong.

koffe kofi kofe kofu

15.5 **Feleletša lefoko le.**

Mohumagadi yo a nthušago go bala kua sekolong ke

.....

